

Андрій Кобетяк, доктор політичних наук, доцент кафедри філософії та політології, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, Україна.

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУ «РУССКОГО МІРА»

Актуальним питанням сьогодення, що турбує провідних науковців у різних сферах (політологів, філософів, соціологів, істориків, богословів), активне пропагування концепції «русского мира». За останні місяці у науковому світі було проведено кілька світових заходів, присвячених вивченню цього важливого, а головне загрозового і смертоносного феномену. Наприклад, круглий стіл «Богословські аспекти доктрини / ідеології «русского мира» у Київській православної богословській академії; ««Рускій мір» - ересь чи антихристиянська ідеологія», організатором якого було міжконфесійне Софійське братство; Webinar on Russian World as a possible heresy, організований міжнародною науковою платформою Колесо; публікації на сайті Public Orthodoxy, які порушують ці важкі та тривожні питання; та інші.

Для України формування концепції «русского мира» виявилось особливо неприємним і загрозовим. Сьогодні стало очевидним, що російсько-українська війна, яка розпочалась більше десятиліття тому, базується саме на ідеології «русского мира». Після оприлюднення «Наказу» Всеросійського собору стало очевидним, що положення «русского мира» беруть початок у XVI ст. і фактично є модернізованим варіантом доктрини «Москва – третій Рим». Відтак, вивчення, контраргументація і викорінення цього концепту є вагомим складовою для формування нової стратегії національної безпеки та вироблення концепції розвитку країни.

Формування концепції «русского мира» зачіпає ще одне важливе питання українського сьогодення. Це процес формування та ствердження нової Єдиної незалежної православної церкви. Сьогодні українське православ'я розділене на дві паралельні юрисдикції, що є вагомим конфліктогенним фактором та спричиняє додаткові непорозуміння і протистояння, особливо в умовах війни і зовнішньої загрози. Проблема формування незалежної від зовнішнього впливу православної церкви – це питання національної безпеки, формування сучасного громадянського суспільства, національного самоствердження та сомоідентифікації наших громадян. Зрештою, це престиж на міжнародній арені, а головне – вагомий консолідуючий фактор розділеного війною і політиками українського народу.

Проблема безпекової політики України набула особливого значення після анексії Криму у 2014 р., подій на Донбасі та всього того, що прямо почало загрожувати територіальній цілісності України. Після повномасштабного вторгнення в Україну проблема безпекової політики набула ще важливішого значення. Сьогодні цьому питанню присвячені численні конференції та наукові заходи, що підсилює актуальність обраної тематики та

свідчить про необхідність подальших глибинних наукових розвідок. Очевидно, що Україна перебуває у сфері російських державних та церковних інтересів. Тому формування концепту «русского мира» значною мірою направлене саме на збільшення присутності російського (радянського) в українському просторі. Політична складова «русского мира» наразі направлена на побудову євразійської імперії, яка може бути сформована на території колишнього Радянського Союзу. Сьогодні однозначно можна сказати, що російсько-українська війна, яка розпочалась понад 10 р. тому, базується саме на ідеології «русского мира». Після оприлюднення «Наказу»¹⁴¹ Всеросійського собору стало очевидним, що положення «русского мира» беруть початок у XVI ст. і фактично є модернізованим варіантом доктрини «Москва – третій Рим». Відтак, вивчення, контраргументація і викорінення цього концепту є ваговою складовою для формування нової стратегії національної безпеки та вироблення концепції розвитку країни. В той же час, досліджувана концепція активно поєднує церковну і політичну складові. Підміна основних християнських цінностей і термінів у самій концепції, і в основному документі, який її репрезентує і стверджує, «Наказ» апелює до абстрактних «духовно-моральної точки зору», «традиційних цінностей» та таких світських ідеологем, як «російська цивілізаційна ідентичність», «колективний Захід», «єдиний російський простір», «триєдність російського народу» та «боротьба із глобалізмом і колективним Заходом» тощо. З теологічної точки зору концепція має відверто антихристиянський характер, пропагуючи ксенофобію та насильство заради виправдання відкритої агресії проти України¹⁴².

Концепт «русского мира» вміщає ідею об'єднання російського, українського та білоруського народів. Це знаходить значну підтримку у російського суспільства, і зокрема в його політичного керівництва. Зокрема, у промовах В. Путін неодноразово підкреслював існування «одного народу»¹⁴³. Риторика російської влади є черговою спробою уніфікувати українську й білоруську історію та релігію з російською. Політичною метою цих намагань є заперечення існування незалежних і самостійних українського та білоруського народів поза російським політичним, культурним і релігійним простором. В умовах війни з Україною представники «русского мира» ставлять під сумнів існування української держави¹⁴⁴.

Регіони України, де «русский мир» набув значного розповсюдження серед громадян, легко приймали ворогів, і саме там зустрічалося найбільше випадків колаборації. Одним із головних осередків розповсюдження «русского мира» в Україні сьогодні небезпідставно

---

¹⁴¹ Наказ XXV Всесвітнього російського народного собору «Сьогодення та майбутнє русского міра».

¹⁴² Шумило С., доктор. Не є християнами ті, хто не прагне діалогу, а лише звинувачує.

¹⁴³ Євромайдан як індикатор трансформації релігійної функціональності або Революція Гідності як ситуація сповіді перед Богом, Україною та людиною (частина 2).

¹⁴⁴ Кобетяк А. Політичні детермінанти конституювання Помісної православної церкви. Дис. на здобуття наук. ступеня д. пол. наук за спец. 23.00.02 – Політичні інститути та процеси. Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2023. 465 с.

вважають Українську православну церкву Московського патріархату. За 30 років в УПЦ склалася власна релігійна субкультура і свого роду «ідентичність», з певними відмінностями у ментальності та сприйнятті всього, що відбувається навколо. Є й чимало стереотипів, вихованих під впливом російських нарративів. Наразі це найбільша і неоднорідна церковна організація в Україні з власними особливостями, традиціями, відмінностями. Це церква, до якої належать переважно українці. Хоча серед них чимало російськомовних чи навіть проросійських. Можна сказати, що УПЦ є церквою російської традиції та проросійських нарративів в Україні. Очевидно, що безпекова політика України в цьому випадку знаходиться під загрозою. Ліквідувати УПЦ адміністративним втручанням чи тиском влади не вдасться, бо це мільйони послідовників. Раціональніше зробити, щоб ця церква перестала бути носієм російських ідей та традицій, щоб вона також стала церквою української традиції та сприяла зміцненню національної безпеки і консолідації розділеного українського суспільства. Необхідно очищення зсередини від тих, хто під час цієї війни виявив себе не на боці власного народу та держави.

Ключовою підміною ідеології концепції «русского мира» є ототожнення Росії із силами абсолютного добра. «Свята Русь» оголошується «всесвітнім утримуючим, останнім фактором, що захищає світ від зла, яке уособлюється в обличчі Західної Європи і злочинного кийвського режиму. Очевидно, що ідеологічні конструкції на кшталт «колективного заходу» створюються не для того, щоб відбивати реальність, а щоб спотворювати її з метою досягти потрібного психологічного та мобілізаційного ефекту. Російська культура, спосіб мислення і навіть сама присутність російського – «вища цінність і сенс життя» людини – оросійщення.

Ще однією небезпечною складовою «русского мира», яка напряму загрожує національній безпеці України і існуванню всього українського в цілому, це підміна військової агресії благородними ідеями і лозунгами. Йдеться про те, що війна Росії проти України нібито є «священною війною». Перенесення метафізичних категорій добра і зла у сферу відносин між країнами та культурами неминуче спричиняє перенесення поняття духовної війни у політичну сферу. А це практично завжди призводить до кровопролиття. Те, що за фактом є завоюванням території сусідньої країни та запереченням за її народом права на власний вибір та ідентичність, пропонується у концепції як «національно-визвольна боротьба» проти «колективного заходу»¹.

Висновки. В умовах відкритої російсько агресії концепт «русского мира» є важливим елементом політики Росії стосовно України та всього українського. Сьогодні це виражено в імперській сутності очільника РФ Путіна. Він який здійснює активні спроби повернути імперський вплив на країни СРСР. Констатуємо, що концепт «русского мира» це політична і релігійна ідеологія РПЦ у підготовці російсько-української війни. Важливо, що регіони

нашої країни де «русский мир» набув значного розповсюдження серед громадян, легко приймали ворогів, і саме там зустрічалося найбільше випадків колаборації. Зазначені факти підкреслюють необхідність вивчення концепту «русского мира», як еретичної і пагубної концепції, яка є основою російсько-української війни і прямо впливає на територіальну цілісність, національну безпеку України, а також є загрозою для євроінтеграційного курсу України. Очевидно, що, офіціоз Російської церкви з цим ніколи не погодиться і всіляко дискредитуватиме і висміюватиме саму можливість розмови про це. Це і зрозуміло, психічно хворий пацієнт ніколи не визнає, що він хворий.

Концепція «русского мира» відводить православ'ю важливе місце, а тому активно долучає до реалізації цього проекту Російську церкву. Сьогодні ця релігійна структура в Росії надмірно політизувалася та стала суб'єктом сучасної геополітики. Основні завдання російської влади і російської церкви в концепції «русского мира» є тотожними: якщо Росія як держава претендує на домінування на пострадянському просторі та міжнародній арені, то російська церква – на релігійну першість у православному світі.

***

Влада Негіна, Ph.D. зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Дніпро, Україна

ЗРОСТАЮЧА ТЕНДЕНЦІЯ АНТИСЕМІТИЗМУ У СВІТІ ПІСЛЯ НАПАДУ ХАМАС 7 ЖОВТНЯ 2023 РОКУ

13-14 травня 2024 року Держава Ізраїль відзначає День незалежності («Йом Ацмаут»), який суттєво відрізняється від попередніх. Відповідно до інфографіки INSS (Інститут досліджень національної безпеки)¹⁴⁵ жорстокий напад терористичної організації ХАМАС 7 жовтня 2023 року забрав найбільше життів ізраїльського цивільного населення за один день – 758 осіб, з яких 35 осіб – діти. Загалом у результаті нападу терористів загинуло 1139 осіб (1117 осіб вдалося ідентифікувати). До полону ХАМАС потрапило 256 осіб (серед яких 23 – військові ЦАХАЛ), з яких Ізраїлю було повернуто 124 особи (12 заручників померло). Станом на 8 травня 2024 року у полоні залишаються перебувати ще 132 особи, з яких 35 – це мертві тіла, які терористи викрали разом з живими людьми. Від 7 жовтня 2023 року загинуло 620 солдатів, офіцерів та резервістів ЦАХАЛ. Від початку ведення наземної військової операції «Залізні мечі» («Харавот Барзель») у Секторі Газа, загинуло 272 військових ЦАХАЛ. Вперше єврейська держава у День незалежності проведитиме церемонії у стані скорботи за загиблими та тими, хто й досі перебуває у полоні.

---

¹⁴⁵ Swords of Iron: An Overview (2024) Retrieved from: <https://www.inss.org.il/publication/war-data/>